

**ZA CANKARJEVO TEKMOVANJE
BOMO DRUGOŠOLCI IN TRETJEŠOLCI LETOS BRALI
ANICA IN GROZOVITEŽ DESE MUCK**

BRANJE JE ZABAVA

Polona Legvart

Tekmovanje v znanju slovenščine za Cankarjevo priznanje -- Mehurčki 2019/2020 ponuja drugo- in tretješolcem v branje knjigo Dese Muck **Anica in grozovitež**. Pisateljica v uvodu posebej zapiše, da želi bralcem "veliko zabave" z njenimi knjigami, kar nas kot vnete poučevalce kar nekako pretrese. Vendar tega ne smemo spregledati, saj jemljemo v roke knjige, ki niso učbeniki niti delovni zvezki in jih je treba brati drugače. Leposlovje nam ponuja zgodbe, v katerih se razkrivajo življenjske izkušnje, kakršne imajo vsi ljudje, le da se jih ne zavedajo. Pisateljice in pisatelji so umetniki, ki znajo te izkušnje ubesediti na način, da so privlačne, pa tudi zagonetne, ker v njih ni vse vidno na prvi pogled, ampak je treba prebrano ali slišano še dodatno premisliti: kako bi bilo, če bi bil sam zraven in morda se mi je nekaj podobnega celo že zgodilo? Prav zaradi takih spremljajočih premislekov so leposlovne knjige "zabavne", še posebej pa Desine, ker je dobra pisateljica.

Mehurčki v 1. VIO imajo še dodaten pomen: predstavljajo prve korake v svet knjig in branja in če jih zastavimo na pravi način, bomo povečali "bralno skupnost" v Sloveniji za dodatne pripadnike. To je še kako potrebno, ker naša bralna kultura peša, kar ima slabe posledice za posameznike in za družbo. Mentorji se trudimo vzbuditi otrokom notranjo motivacijo za branje, ali rečeno preprosto – branje jim želimo privzgojiti kot življenjsko potrebo, ki se bo lahko kosala z računalniškimi igrkami in podobnimi bleščavimi produkti, ki se otrokom vsiljujejo na vsakem koraku. Sveženj knjigic v knjižnici ali doma, ki jih otrok že pozna in jih ima "za svoje" ter zna o njih tudi kaj povedati, so njegove zmage, vredne pohvale. Pomembne uspehe lahko mentorji tudi podpremo na različne načine (o njih piše dr. Igor Saksida v letošnjih skupnih izhodiščih za tekmovanje), pri tem pa zelo dobro vemo, da ne smemo spregledati nobenega učenca. Zato v šoli ponujamo različno zahtevne bralne izzive na poti otrokovega bralnega razvoja in v tem smislu je treba razumeti tudi sodelovanje in nagrajevanje najmlajših tekmovalcev.

NAMEN

1. Razvijanje in ohranjanje učenčevih interesov za branje umetnostnih besedil.
2. Razvijanje zmožnosti ustvarjalnega dialoga z umetnostnim besedilom.
3. Razvijanje recepcijskih zmožnosti
  - z branjem/poslušanjem.
  - s tvorjenjem/ (po)ustvarjanjem besedil.
4. Pridobivanje literarno vednega znanja.

Dodajmo še temo, ki povezuje vse letošnje tekmovalce. Ta je

Jaz, ti, mi vsi.

"Gre za prikaz posameznika v svetu, njegovega odraščanja oz. dozorevanja kot svojevrstne pustolovščine; ta povezuje junakove želje, preizkušnje in poti v nenavadne svetove, njegova srečanja z nenavadnim, drugačnim, celo tujim."

(Saksida, 2019)

Avtorica je o odzivih otrok na knjigo Aničine dogodivščine zapisala: "... Ko sta izšli prvi dve, se mi nista zdeli nič posebnega. Potem pa sem na šolah videla odziv, videla sem male, ki jo imajo res radi, ki ji pišejo, ki ji preko mene pošiljajo pozdrave, ker mislijo, da je živa. Učiteljice in knjižničarke so mi govorile, kako otroci komaj čakajo, da bo izšla nova. No, potem je pisanje postalo velika, velika odgovornost." (Marinovič, G., Muck, D., 2004)

MED ODRAŠČANJEM SE DOGAJAJO VELIKE STVARI

Mnoge izkušnje iz obdobja odraščanja so dogodki in občutki, ki ostanejo za celo življenje. Vsake toliko časa se vračamo vanje in velikokrat skoraj nezavedno uravnavajo naše kasnejše življenje. Šele ko jih prepoznamo pri drugih, se zavemo, da jih imamo na zalogi tudi sami in so lahko neizčrpen vir vedno novih pustolovščin.

V knjigi Anica in grozovitež se lahko pridružimo Aničnim preizkušnjam in razmišljanjem o:

- sestrski ljubezni, ljubosumju in izkazovanju ljubezni,
- zaupanju in spoštovanju družinskih dogovorov, kaj se sme in kaj ne,
- strahovih, ko ostaneta s sestro prvič sami doma, ker gresta starša na koncert, ter jih primerjamo s svojimi dogodivščinami.

Mnogi pravijo, da sta si s sestro zelo podobni. Anica pa misli, da ni dveh bolj različnih ljudi na svetu. Še spominčica in ohrovt sta si bolj podobna (Muck, 2008, 7).

Na Aničino vprašanje, zakaj se s sestrico nikoli ne objameta, mama skomigne z rameni in pojasni „ ... Mojca se je rodila prva in zelo smo je bili veseli. Bila je glavna, ves čas smo jo crtjali, prav vse igrače so bile njene. Potem si prišla ti ...“ (Muck, 2008, 16).

V strahu sta se zavlekli v kot za straniščno školjko in se tesno objeli. Čutila je Mojčino srce tik ob svojem in nenadoma se ji je zazdelo, da je Mojca edini človek, ki ga še ima na celem svetu. „A veš Mojca, da sem vesela, da si moja sestra!“ je šepnila. „Je že v redu. Tudi ti si okej.“ (Muck, 2008, 58)

Kljub strahu je Anica začutila drobno radost. Če se bosta izvlekli živi, ne bosta nikoli več tako zoprni druga do druge. Samo še včasih (Muck, 2008, 59).

Na mamino opazko, da je od Mojce pričakovala večjo odgovornost, je Anica izjavila: „Saj je bila! Če bi imela opraviti s pravim grozovitežem, se lahko popolona zanesem nanjo!“ Mojca jo je pogledala. In Anica bi lahko prisegla, da hvaležno. Da, celo naklonjeno. Morda skoraj ljubeče (Muck, 2008, 71).

CILJI IN OSREDNJE PRVINE ZA INTERPRETACIJO

Cilji iz učnega načrta (2018):	Anica in grozovitež:
<ul style="list-style-type: none"> • se pri poslušanju/branju umetnostnih besedil primerno odzovejo, • oblikujejo obzorje pričakovanja, kar izvira iz zunajliterarne in medbesedilne izkušnosti, • izražajo in primerjajo svoje doživetje, čustva, predstave in misli, ki se jim vzbudijo pri poslušanju, branju, • ugotavljajo razlike v doživljanju in razumevanju istega besedila in različnost na ravni opazovanja sestavin besedila, • predstavljajo razloge, zaradi katerih se jim kaj v književnem besedilu (dogodek, oseba ipd.) zdi pomembno, 	<ul style="list-style-type: none"> • učenec kot poslušalec, bralec, • kdo je Anica, kdo je Mojca, kakšni sta, zakaj se Anica na naslovnici skriva za blazino, • doživljanje različnih razpoloženj: ljubezni, ljubosumja, dolžnosti, skrbnosti, osamljenosti, strahu, pravičnosti, sočutnosti, prepirljivosti, • poglobljanje prvotnega doživetja in razumevanja morebiti spregledanih besedilnih signalov, • razvijanje sposobnosti razumevanja motivov za ravnanje knj. oseb,
<ul style="list-style-type: none"> • tiho (poltiho) berejo še neznana krajša besedila, • ob besedilih spoznavajo in opazujejo razlike med svetom, v katerem živijo, in domišljjskim svetom v književnim besedilu, 	<ul style="list-style-type: none"> • branje, • kako bi se znašel/znašla sam-a na Aničinem mestu,
<ul style="list-style-type: none"> • razvijajo zmožnost predstavljanja, književne osebe, vživljanja v osebo, »poistovetenja« z njo ter privzemanja vloge osebe, • prepoznavajo glavno književno osebo, • prepoznavajo dobre in slabe književne osebe in povedo, zakaj se jim zdijo take, • izluščijo tiste motive za ravnanje književnih oseb, ki jih poznajo iz svoje izkušnje, 	<ul style="list-style-type: none"> • kdo je Anica Pivnik (Mojca, mama, oče, babica) in kakšne osebnostne lastnosti ima? (opišejo svojo čutno-domišljjsko predstavo knj. osebe), • iskanje podobnosti in razlike med književnimi osebami; povedo, kako bi ravnali v različnih situacijah in kako bi ravnali sami, če bi bili v podobnem položaju kot književne osebe (razvijanje zmožnosti identifikacije s književno osebo).
<ul style="list-style-type: none"> • razvijajo zmožnost doživljanja in razumevanja književnega prostora in časa, 	<ul style="list-style-type: none"> • izražanje domišljjske predstave časa in dogajalnega prostora z različnimi izraznimi sredstvi,
<ul style="list-style-type: none"> • zaznavajo in doživljajo posamezne dogodke v književnem besedilu kot zaokrožene celote, • sledijo zaporednemu toku dogodkov in povezujejo dogajanje s svojimi izkušnjami, • upovedujejo temo/sporočilo besedila z učiteljevo pomočjo 	<ul style="list-style-type: none"> • branje posameznih odlomkov, vživljanje v domišljjske svetove in razvijanje lastnih domišljjskih predstav

SKUPNI POGOVOR O PREBRANEM

Anica in grozovitež je ena od knjig obsežnejše serije o Anici, ki so začele izhajati leta 2001. Gre za krajše realistične pripovedi (povesti), ki govorijo o dekličinih »izkušnjah z ljudmi in dogodki iz svoje okolice: kako premagati strah, kako se upreti nasilnežu, kako premagati žalost ... (Haramija, 2009). Anica je stara 8 let in se srečuje težavami, ki so znane skoraj vsakemu bralcu knjige. Težave, na katere naleti, pa uspe ob pomoči družine uspešno razrešiti. Še tako napeto srečanje z grozovitežem je podprto s humornimi komentarji in ne preveč očitnimi vzgojnimi elementi, kar naredi branje še toliko bolj zabavno in otrokom blizu.

Didaktična komunikacija ob prebranem besedilu in razvijanje recepcijskih zmožnosti ob branju odpira torej številna identifikacijska vrata. V interpretaciji pa so možne različne metode in strategije pred, med in po branju, ki so učiteljem mentorjem stalnica v pedagoškem procesu.

NEKAJ PRIPOROČIL GLEDE BRALNIH STRATEGIJ

PRED BRANJEM/POSLUŠANJEM/GLEDANJEM

1. Ob ilustraciji naslovnice knjige učenci opisujejo glavno junakinjo in predmete, ki jih ima ob sebi. Raziščejo, kdo je deklica in kaj počne. Preberemo naslov knjige in ga povežemo z ilustracijo.

2. Avtorica knjige je Desa Muck. Z zanimanjem poiščemo nekaj več podatkov o pisateljici.

Mariborska knjižnica:

<http://www.mb.sik.si/predstavljamo-slovenske-pisateljice-desa-muck.html>

Župca: http://www.zupca.net/dnevna_soba/knjiga_meseca/d_muck.htm

Ne spregledamo pa tudi ilustratorke knjige Ane Košir in poiščemo nekaj podatkov tudi o njej.

Župca: http://www.zupca.net/dnevna_soba/ilustratorji/ilustratorji.htm

3. Obiščemo šolsko knjižnico in na polici s črko M poiščemo knjige Dese Muck. Zanimivi naslovi njenih knjig, predvsem pa knjige o Anici, bodo zagotovo povod za mnoga vprašanja.

MED BRANJEM/POSLUŠANJEM/GLEDANJEM

Prvo branje/poslušanje/gledanje naj bo v celoti, brez prekinitev. Kasnejša ponovna branja/poslušanja pa naj bodo po delih, čim bolj samostojno (glede na sposobnosti in motivacijo), zato je priporočljivo, da imajo učenci svoj izvod knjige.

Namen je otroke opozoriti na morebitne prezrte besedilne signale, do katerih pridejo z medvrstniškim dialogom ali s vprašanji učitelja, ki se nanašajo na:

KNJIŽEVNE OSEBE

Kdo sta glavni osebi? Koliko let razlike je med njima?

Kako Anica opiše sebe in kako opiše Mojco?

Ali bi znali narisati Anico in Mojco in pri tem upoštevali razliko v letih? Razen po velikosti, po čem bi ju takoj prepoznali?

Katero žival srečamo v knjigi?

Ali bi znal-a opisati/narisati grozoviteža?

DOGAJALNI ČAS IN PROSTOR

Kje in kdaj se zgodba dogaja? Kaj izvemo iz besedila?

KNJIŽEVNO DOGAJANJE

O čem pripoveduje zgodba? Predstavi, kaj se je zgodilo najprej ... in potem? Kdaj se napetost najbolj stopnjuje? Nariši strip (dogajalno premico).

RAZUMEVANJE BESEDILNE STVARNOSTI

Kaj pomeni ...? Povej s svojimi besedami. Kako bi povedal-a drugače?

Kaj pomenijo besedne zveze, kot npr. basati se s sladoledom, strmeti na vrt, drhtenje glasu, od strahu ti po koži gomazijo mravljinici ...

Besede ali besedne zveze uporabi v novih povedih.

PO BRANJU

Predstavi, kaj sta sestri počeli in kako sta se počutili, ko staršev ni bilo doma?

Gotovo se lahko zgodi, da si kakšen večer sam-a doma. Kako bi ravnal-a na Aničinem mestu?

Bi tudi tebi starši napisali list z dogovori? Kaj vse bi pisalo na njem?

Bi tudi ti jedel sladoled in se basal s čipsom?

3. Če ti je bila knjiga všeč, si v knjižnici poišči še katero o Anici in jo preberi. Ali tudi v njej srečaš sestro Mojco?

Zakladnica idej za poustvarjanje

Priprava na Mehurčke je tudi priložnost za izmenjavo idej in izkušenj med mentorji. Nekaj jih je predstavljenih v knjigi Anica in Grozovitež (v izdaji "Knjiga pred noskom). Vabimo, da v ta namen izkoristite spletno stran Zavoda RS za šolstvo in predstavite tudi svoje uspešne pristope.

Viri:

Haramija, D., (2009). *Desa Muck. Život i škola, br. 22 (2/2009), god. 55, str.156 – 169.*

Kordigel Aberšek, M. (2008). *Didaktika mladinske književnosti.* Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Marinovič, G., Muck, D. (2004): *Zmeraj kakšna Živa za smetiščnega mačka. Otrok in knjiga 61, 84–87.*

Muck, D., (2008) Anica in grozovitež. Ljubljana: Mladinska knjiga (Zbirka Domače branje Knjiga pred nosom)

Saksida, I. (2016). Skupna izhodišča in glavni poudarki priprave na tekmovanje v znanju slovenščine za Cankarjevo priznanje 2019/2020. Dostopno na:

<https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/priprave-na-tekmovanje-v-znanju-slovenscine-za-cankarjevo-priznanje-2018-2019.pdf> (pridobljeno 1. 9. 2019).